

ปลุกวิถี 'โหนด'

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

ทุกครั้งที่มีผู้ลงใต้ หนึ่งในสัญญาณบ่งบอกว่ากำลังตรงสู่ภูมิภาคด้ามขวานคือต้นตาลโตนตสูงลิบ และสองข้างทางที่มีแผงขายน้ำตาลสดอยู่เป็นระยะๆ

ไม่เพียงแค่น้ำตาลสด แต่ต้นตาลโตนต หรือ 'โหนด' ตามภาษาปากชาวใต้ยังผูกพันอยู่ในวิถีชีวิตเกษตรกรรมชาวไทยมาหลายยุคสมัย และไม่ใช่แค่ในภาคใต้ เพราะหลังกระจายพันธุ์เข้ามาผ่านการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ ตาลโตนตขึ้นตระหง่านอยู่ในหลายจังหวัด และสงขลาเองก็เป็นหนึ่งในนั้น

ถึงจะเป็นพืชสารพัดประโยชน์ แต่ประโยชน์เหล่านั้นกลับกำลังจางหายทั้งที่ยังปรากฏออกมาไม่มากพอด้วยซ้ำ แคมสถาการณ์ที่ 'โหนด' เริ่มลดจำนวนลง เป็นผลให้บรรดานักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย (มทร.ศรีวิชัย) ได้จับมือกับชาวชุมชนรำแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เพื่อปลุกวิถีแห่งตาลโตนตขึ้นอีกครั้ง

ด้วยภูมิปัญญาและความตั้งใจจริงของทุกฝ่ายได้ทำให้ตาลโตนตได้เข้าไปมีส่วนแทบจะทุกอณูของชีวิตผู้คนภายใต้โครงการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากตาลโตนตตามวิถีชุมชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการสนองพระราชดำริในโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ถือเป็นการกู้ชีวิตตาลโตนตได้ทันเวลาก่อนที่จะสูญหายไปจริงๆ

ตามรอย 'โหนด' ที่รำแดง

“ก่อนที่จะเริ่มต้นสำรวจ มีนักวิจัยอีกกลุ่มไปปูทางไว้ก่อนแล้ว” อาจารย์ไชยยะ ธนพัฒน์ศิริ หนึ่งในทีมงานของมทร.ศรีวิชัย เริ่มเล่าถึงกลุ่มของ ดร.จเร สุวรรณชาติ อาจารย์จากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยเดียวกัน “กลุ่มของอาจารย์เข้าไปทำวิจัยในพื้นที่คาบสมุทรสทิงพระ และค้นพบว่ายังมีต้นตาลโตนตอยู่จำนวนมาก ราว 2-3 ล้านต้น ขณะที่ชาวคาบสมุทรสทิงพระต่างก็มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับตาลโตนตตั้งแต่เกิดจนแก่”

แต่ด้วยวันเวลาและยุคสมัยที่ล่วงเลย ผืนนาที่มีตาลโตนตเรียงรายต่างถูกเหล่านายทุนกว้านซื้อ แล้วแทนที่ด้วยปาล์มน้ำมันหรือแปลงสภาพกลายเป็นนาุ้ง ทำให้ปริมาณตาลโตนตลดลงไป และชาวชุมชนก็นำมาใช้ประโยชน์น้อยลงด้วย

ในปีพ.ศ. 2555 ทีมงานโครงการสนองพระราชดำริฯ ที่มีอาจารย์ไชยยะ รวมอยู่ด้วย จึงตัดสินใจเลือกตาลโตนตเข้าสู่โครงการ เพื่อให้ต้นไม้สูงกว่า 40 เมตรเหล่านี้ยังมีพื้นที่ให้ยังรากต่อไปได้ และปักธงไว้ที่ชุมชนรำแดง

“เราตั้งใจหยิบประโยชน์ของตาลโตนดมาพัฒนาให้เป็นรูปร่าง” อาจารย์เล่า “เมื่อเราเข้าไปสำรวจเก็บข้อมูล เข้าพบผู้นำและสมาชิกชุมชน ก็ได้เห็นภาพจริงๆ ที่ชาวชุมชนกำลังทำไร่บ้านด้วยก้านตาล เอาไม้ตาลทำผนังบ้าน สานใบตาลเป็นหมวกกับตะกร้า ส่วนลูกตาลก็เอาไปทำน้ำตาลโตนด ทำถ่านตาลโตนด มีการใช้สอยหลายแบบที่ยังทำให้เราเห็นว่ามันเป็นพืชที่น่าสนใจและควรอนุรักษ์ไว้อย่างยิ่ง”

แม้ปัจจุบันการนำต้นตาลโตนดไปใช้ประโยชน์ในชุมชนแห่งนี้จะลดน้อยลงไป มีเพียงผู้สูงวัยที่ยังคงรวมกลุ่มทำผลิตภัณฑ์กันอยู่บ้าง แต่ยังขาดความโดดเด่น ขณะที่คนรุ่นใหม่กลับเดินทางออกไปแสวงหาอาชีพนอกชุมชน

และด้วยការนี้ ทุกคณะใน มทว.ศรวิชัย จึงได้ประสานมือกันเพื่อหยิบแต่ละรายละเอียดมาเรียงร้อยเป็นแผนการดำเนินงานที่ต่อเนื่องไปจนถึงปีพ.ศ. 2559 และเปิดพื้นที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมตั้งใจภัยด้วย

ทำไมต้องเป็นที่ไร่แดง?

“ความเข้มแข็งของผู้นำคือเหตุผลข้อแรกที่ทำให้เราตัดสินใจเลือก ตั้งแต่นายกองค์การบริหารส่วนตำบลไร่แดง จนถึงทีมงานที่เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ เหตุผลต่อมาคือความร่วมมือของชุมชนที่มีความต้องการไปในทิศทางเดียวกัน โดยพวกเขาต้องการรักษาไว้เป็นมรดกแก่ลูกหลาน และสุดท้ายก็จากฐานงานวิจัยเดิมของ ดร.จเร ที่สะท้อนศักยภาพของชุมชนแห่งนี้”

บนเส้นทางสู่เป้าหมายเดียวกัน ทีมงานแต่ละคนต่างก็ใช้ความสามารถของตนเองเพื่อมุ่งตรงไปสู่ธงชัยที่ปักอยู่ข้างหน้าด้วยกัน

มาดใหม่ขงตาลโตนด

ก้าวแรกสู่เป้าหมายเริ่มต้นใหญ่ๆ ด้วยโครงการที่มาจากกระดมสมองของทุกคณะ ตั้งแต่การสืบค้นพันธุกรรมพืช ศักษาวิถิ ‘โหนด นา ไร่ คน’ การผลิตถ่านผลตาลโตนดและส่งเสริมการใช้พลังงานชีวมวล การพัฒนาเส้นใยจากขุยมะยมตาลเป็นกระถางต้นไม้และแผ่นผนังสำเร็จรูป รวมถึงการสร้างมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์จากตาลโตนดทั้งหมด

ในส่วนขงพลังงานชีวมวลจากถ่านตาลโตนด อาจารย์ไชยยะ บอกว่ามันมีที่มา

“แต่เดิม ไร่จะกินลูกตาลที่ไม่มีใครเก็บไปใช้ทำขนมแล้วคายเมล็ดทิ้งไว้ จากนั้นชาวบ้านก็นำเมล็ดเหล่านี้ไปเผาทำถ่าน หลังจากที่เราเห็นว่าถ่านตาลโตนดในแบบขงพวกเขาน่าจะนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพลังงานทดแทนได้ จึงเริ่มศึกษาวิจัยเรื่องรฐพุนขงถ่านตาลโตนด แล้วพบว่าได้ผลดีกว่าถ่านอัดแท่งที่ขายตามท้องตลาด”

ผลวิจัยเหล่านี้ก็ถูกนำกลับมาถ่ายทอดให้ชุมชน เพื่อให้พวกเขาได้เป็นผู้ใช้ประโยชน์โดยตรง ทั้งยังได้ทีมงานจากคณะบริหารธุรกิจเข้าไปพัฒนาผลิตภัณฑ์ ทั้งการขึ้นรูป บรรจุภัณฑ์ คำนวณต้นทุนราคาเพื่อให้สินค้าสามารถวางจำหน่ายได้ กลายเป็นของฝากประจำชุมชน

อีกความน่าสนใจคือการพัฒนาเส้นใยจากก้านตาลโตนดที่ทาง มทร.ศรีวิชัย นำไปสร้างสรรค์ได้อย่างน่าอัศจรรย์ ทั้งแผ่นผนังสำเร็จรูปและกระถางย่อยสลายได้ตามธรรมชาติ

สำหรับแผ่นผนังสำเร็จรูปหรือ ‘แผ่นผนังใบตาล’ ได้ประสบความสำเร็จถึงขั้นคว้ารางวัลระดับนานาชาติ รางวัล Special prize เหรียญทองจากการแสดงนิทรรศการในงาน ‘42 International Exhibition of Inventions of Geneva’ ในปีพ.ศ. 2557 ณ กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์

“แผ่นผนังสำเร็จรูปตามปกติจะผสมด้วยคอนกรีต แต่เราได้ลองใช้เส้นใยจากก้านตาลโตนดมาทُبแล้ววางเอาเฉพาะใยมาเป็นส่วนผสมแทน ทำให้ได้แผ่นผนังสำเร็จรูปที่มวลเบามาก และกันความร้อนได้ดีมาก” อาจารย์เล่า

นอกจากนี้ แผ่นผนังใบตาลยังถูกใช้เป็นส่วนหนึ่งของ ‘บ้านใบตาล ณ ตำบลรำแดง’ ที่ได้รับรางวัลรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่นประจำปี 2556 ประเภท อาคารสถาบันและอาคารสาธารณะ จากสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งแต่เดิม บ้านหลังนี้เป็นบ้านโบราณที่กำลังจะถูกรื้อทิ้ง แต่ด้วยงานวิจัยของ ดร.จร สุวรรณชาติ ที่เชื่อมโยงถึงเรื่องตาลโตนด บวกกับการคล้อยตามไปสู่เป้าหมายเดียวกันของทุกฝ่าย ทำให้ผลงานได้รับรางวัลและนำความภาคภูมิใจมาสู่ทีมงานเป็นอย่างยิ่ง

หลังสาธิตออกจากงานนำไปทำแผ่นผนังแล้ว ยังเหลือขุยอยู่อีก บรรดาอาจารย์จากคณะวิศวกรรมศาสตร์มาผสมเป็นสัดส่วนเฉพาะแล้วขึ้นรูปเป็นกระถางย่อยสลายได้ตามธรรมชาติ

“เราได้จัดนิทรรศการผลงานที่ทำทั้งหมดในปีแรกและทำให้ชุมชนรำแดงกลายเป็นชุมชนต้นแบบของการพัฒนา ภายใต้ฐานข้อมูลพันธุกรรมพืชที่ทางเราทำให้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับชุมชนหรือท้องถิ่น” อาจารย์ไชยยะ บอก

เข้าสู่ปีต่อมา ภารกิจของทีมงาน มทร.ศรีวิชัย มีทั้งการขยายร่องรอยเดิมจากปีแรก ทั้งการผลิตสารดูดกลิ่นและผงถ่านจากถ่านผลตาลโตนด หรือเครื่องผลิตแผ่นผนังสำเร็จรูป รวมถึงภารกิจใหม่ๆ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาเครื่องยี้และคั้นน้ำเพื่อแปรรูปอาหาร เครื่องตัดแยกใบจากก้านตาลโตนด เครื่องอัดแท่งเพาะชำสำเร็จรูป จนถึงการผลิตของที่ระลึกจากตาลโตนดเพื่อสร้างอาชีพโดยใช้อิเล็กทรอนิกส์เป็นฐาน

“ทางคณะวิทยาศาสตร์ ได้ศึกษาเรื่องพลังงานชีวมวลจากถ่านตาลโตนดเพื่อเอามาใช้ประโยชน์ โดยผลิตสารดูดกลิ่นจากผงถ่าน ปรากฏว่า ดูดซับกลิ่นได้ดีเทียบเท่ากับวัสดุคาร์บอนที่มีขาย

ทั่วไป ทางอาจารย์จึงได้คิดต่อยอดถึงการออกแบบบรรจุภัณฑ์ใหม่ กลายเป็นผลิตภัณฑ์ดับกลิ่นที่สามารถนำไปใส่ในตู้เย็น ตู้เสื้อผ้าได้ กลายเป็นการเพิ่มมูลค่าทำให้มากขึ้นไปอีก”

เรียกได้ว่า ครั้งหนึ่งของการทำงานในปีที่สอง เป็นการพัฒนาต่อยอดจากปีแรกให้มีประสิทธิภาพดีและตอบโจทย์มากขึ้น

“การพัฒนาคือต้องทำให้ดีขึ้น ส่วนหนึ่งในปีที่สองเราจึงเน้นการพัฒนาของเก่า ทั้งแผ่นผนังสำเร็จรูปจากปีแรกที่ออกมาเพียงผลิตภัณฑ์ จนขยับมาสร้างเครื่องจักรที่สามารถผลิตออกมาได้คราวละหลายแผ่น ตอบสนองการใช้งานและการจำหน่าย รวมถึงกระถางใยตาลที่พัฒนาสัดส่วนใหม่ในการผสม ทำให้ขึ้นรูปได้ง่ายขึ้น และผลิตได้มากขึ้นด้วย”

สำหรับภารกิจใหม่เองก็มีขึ้นเพื่อตอบโจทย์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น เครื่องยี้และคั้นน้ำที่เอาไว้ใช้ในสำหรับทำขนมตาลในครัวสีแดงซึ่งเป็นหนึ่งในฐานการเรียนรู้ของชุมชน ให้สามารถนำไปทำขนมได้ในปริมาณมากทั้งยังประหยัดแรงและเวลาในการคั้นขี้ลูกตาลโดนดออกมาเป็นแบ่งและน้ำ หรือจะเป็นเครื่องตัดแยกใบจากก้าน ช่วยลดเวลาจากเดิมที่ต้องใช้มีดพร้าตัดแยกเพื่อนำไปทำของที่ระลึกต่างๆ และได้พัฒนาเป็นเครื่องกรีดใบตาลต่อไปในปีพ.ศ. 2557 รวมถึงเครื่องอัดแท่งเพาะชำสำเร็จรูปจากขุยใยตาลโดนด ที่ตอบสนองการสร้างอาชีพเสริมให้ชุมชน

นอกจากนี้ยังมีโคมไฟที่ทำจากเครื่องจักสานในชุมชน ซึ่งเป็นผลงานของอาจารย์ไชยยะเอง โดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในกลไก ทำให้เปิดปิดได้ด้วยการปรบมือเท่านั้น

“เรายกความสำคัญส่วนใหญ่ของกิจกรรมเหล่านี้ ให้ขึ้นอยู่กับความต้องการของชุมชนเป็นหลัก” อาจารย์บอก “หากเขาต้องการเราก็จะทำให้เลย บางอย่างก็เป็นการปรับกระบวนการให้มันดีขึ้น”

อาจารย์อธิบายว่า สองปีแรกได้เน้นกระตุ้นให้มีการนำตาลโดนดมาใช้ประโยชน์มากขึ้นในหลายๆ ทาง “เพราะวัตถุประสงค์หลักของเราคือการอนุรักษ์ และคำว่าอนุรักษ์คือ ต้นตาลโดนดจะไม่หายไปจากราแดง และต้องมีการจัดการใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า”

ขบวนไอดี

นอกจากนี้ ถ่านตาลโดนดยังมีพื้นที่ให้ขยายมากขึ้นไปอีก โดยอาจารย์บอกว่า ในปีพ.ศ. 2557 ได้ทำผงดำนไปทำไส้กรองสำหรับกรองน้ำให้บริสุทธิ์มากขึ้นแล้วทดสอบประสิทธิภาพ ขณะเดียวกัน เครื่องแยกใบกับก้านตาลโดนดก็ขยับมาเป็นเครื่องผลิตเส้นตอกให้สานได้ง่ายขึ้นในปริมาณมากและเส้นมีขนาดเท่ากันโดยไม่ต้องพึ่งแรงงานคน รวมถึงการพัฒนาประสิทธิภาพของเครื่องผลิตแผ่นผนังจากใยตาล

แต่ไฮไลท์ของปีที่สามคือการผลิตเส้นด้ายจากตาลโดนด - อาจารย์บอก

เพราะมองเห็นว่าใยของลูกตาลที่เป็นเส้นสีเหลืองสวยงามน่าจะใช้ประโยชน์ในแวดวงสิ่งทอได้ ทีมงานจาก มทร.ศรีวิชัย จึงได้นำเข้าสู่กระบวนการผลิต ล้างเส้นใยของผลตาลให้สะอาดแล้วหมักด้วยเอนไซม์โดยใช้สารอาหาร คนให้เข้ากันปิดฝาทิ้งไว้ 10-14 วัน เพื่อกำจัดสิ่งสกปรกและไขมันต่างๆ ก่อนนำไปปรับสภาพ แล้วนำเส้นใยไปย้อมสีอ่อนๆ ก็จะได้เส้นใยสีเหลืองจากตาลโตนดที่พร้อมปั่นเป็นเส้นด้าย

ทว่า ใยตาลโตนดมีความแข็งแรงกระด้างกว่าใยชนิดอื่นๆ ในการผลิตจึงต้องผสมกับใยฝ้าย ในอัตราส่วนใยตาลโตนด 60 เปอร์เซ็นต์ ใยฝ้าย 40 เปอร์เซ็นต์ กลายเป็นผืนผ้าทอมือจากใยลูกตาลโตนดผสมใยฝ้าย ที่ มทร.ศรีวิชัย จับมือผลิตกับชุมชนรำแดง และต่อยอดไปสู่ผลิตภัณฑ์อื่นๆ สร้างอาชีพเสริมให้ชาวชุมชนต่างๆ ในจังหวัดสงขลาได้

หลังจากนี้ ในปีพ.ศ. 2558 อาจารย์ไชยยะ เล่าว่า ได้วางแผนจะขยายผลโมเดลการทำงานที่ชุมชนรำแดงภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ไปพัฒนาชุมชนอื่นๆ โดยจับมือกับทุกหน่วยงานในมหาวิทยาลัยเข้าไปในพื้นที่เดียวกันและใช้ศักยภาพตามความเชี่ยวชาญของแต่ละคนอย่างเต็มที่

เป้าหมายต่อไปของอาจารย์อยู่ที่ ตำบลโคโคต อำเภอรัตนภูมิ เพราะมีพร้อมทั้งศักยภาพของผู้นำและชาวชุมชน ทั้งยังมีความสนใจในการอนุรักษ์พันธุกรรมข้าว ซึ่งเป็นพืชในพื้นที่ของตนเอง

“ปีพ.ศ.2560 เราจะเข้าไปทำวิจัยเรื่องข้าว โดยนำเอาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมเข้าไปเพื่อดึงประโยชน์จากข้าวในพื้นที่ออกมาใช้ให้ได้มากที่สุด”

สู่เส้นชัยไปด้วยกัน

ถึงตอนนี้ ที่ดินที่หมุนไปสู่มีนายทุนเพื่อปลูกปาล์มน้ำมันเริ่มลดน้อยลง สวนทางกับความตระหนักถึงคุณค่าของตาลโตนดของชุมชนที่มีมากขึ้นเรื่อยๆ และเข้าใจถึงความสำคัญที่ควรอนุรักษ์วิถี ‘โหนด’ เอาไว้ให้ถึงลูกหลาน

“เราจะเห็นความคึกคักของการค้าภายในชุมชนมากขึ้น เพราะผู้นำได้สร้างกิจกรรมมากมาย ทั้งการเรียกผู้ค้าขายในท้องถิ่นมาประชุมกัน จัดกิจกรรมที่เชิญชวนให้คนภายนอกเข้ามาในชุมชนมากขึ้นเพื่อส่งเสริมการขาย สร้างรายได้ของชุมชนให้มากขึ้นตามไปด้วย”

ปัจจุบัน ชุมชนรำแดงสามารถขับเคลื่อนได้ด้วยตัวเอง โดยมีนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคอยดูแลภาพรวม เช่นเดียวกับความกระตือรือร้นของฐานการเรียนรู้ต่างๆ ที่ต้องยกความดีความชอบให้กับชาวชุมชนด้วย ทำให้รำแดงกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนรวมถึงหน่วยงานต่างๆ ทั้งหน่วยงานราชการและโรงเรียนที่ให้ความสนใจในศักยภาพของชุมชนแห่งนี้ อันเกิดขึ้นมาจากความตั้งใจของ มทร.ศรีวิชัย ภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ซึ่งตอนนี้

หน้าที่ของมหาวิทยาลัยมีเพียงการทบทวนแก้ไขผลงานจากงานวิจัยของตนเองและนำกลับไปถ่ายทอดให้ชุมชนเท่านั้น

“แล้วเขาจะทำให้ทุกอย่างเดินหน้าต่อไปได้เอง เพราะเขามีผู้นำและทีมงานที่เข้มแข็งมาก คอยกระตุ้นคนในชุมชนตลอดเวลา” อาจารย์ไชยยะ เล่าด้วยความภูมิใจ

ไม่เพียงแต่ที่ชุมชนรำแดงเท่านั้น ผลสะท้อนจากการริเริ่มอนุรักษ์ตาลโตนดของ มทร.ศรีวิชัย ได้สร้างแรงกระเพื่อมไปถึงวิถีชีวิตของชาวใต้ ที่เริ่มรับรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม จากปริมาณการโค่นต้นตาลโตนดที่ลดลงอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากได้รู้ถึงประโยชน์ที่มากกว่าการกิน ทั้งยังสามารถสร้างรายได้เสริมมากกว่าเดิม ทำให้คุณภาพชีวิตพัฒนาขึ้น

“หลายชุมชนเข้ามาศึกษาดูงานที่นี่แล้วนำความรู้กลับไปเผยแพร่ อย่าง ชุมชนท่าหยู อำเภอสิงหนคร” อาจารย์เล่า “เดี๋ยวนี้ภาคประชาชนเข้มแข็งและเข้าถึงกันได้หมดแล้ว หน่วยงานราชการมีหน้าที่ต้องถ่ายทอดข้อมูลวิชาการไปผสมผสานกับภูมิปัญญาของชาวบ้านให้สามารถต่อยอดและใช้งานได้มากขึ้น”

ถึงตอนนี้ ใบตาลยังปลิวเมื่อต้องลมอยู่บนยอดสูงลิบ และวิถี ‘โหนด’ ก็ยังมีลมหายใจต่อไปได้ ถือเป็นเรื่องน่ายินดี ด้วยเมื่อคิดถึงรสหวานหอมของน้ำตาลสดจากตาลโตนด หรือขนมตาลหวานนุ่มหอมกรุ่น แล้วจินตนาการภาพในวันที่แทบมองไม่เห็นต้นตาลสูงลิบ ...ความรู้สึกโหวงเศร้าท่วมท้นขึ้นมาเต็มอก

เพราะของเก่าไม่จำเป็นต้องถูกทิ้ง หากมองให้ถูกจุดและพัฒนาแบบเอาจริง คุณค่าของของเก่าก็จะปรากฏขึ้น – เช่นเดียวกับต้นตาลโตนดและภูมิปัญญาดั้งเดิมแห่งชุมชนรำแดง